

به نام خدا

انتشارات دانشگاه فرهنگیان

قواعد صرف عربی

(رشته آموزش زبان و ادبیات فارسی)

دکتر هدایت الله تقی زاده

(عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان)

دکتر محمدرضا پاشایی

(عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان)

سرشناسه	تقی زاده، هدایت الله، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدید آور	قواعد صرف عربی (رشته آموزش زبان و ادبیات فارسی) / هدایت الله تقی زاده، محمدرضا پاشایی.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه فرهنگیان، انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۲۳۸ص: جدول، نمودار.
شابک	۳۳۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۵۰-۱-۸۴
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. [۲۳۳] - ۲۳۸.
موضوع	زبان عربی -- صرف و نحو -- راهنمای آموزشی (عالی)
	Arabic language -- Morphosyntax -- Study and teaching (Higher)
	زبان عربی -- راهنمای آموزشی (عالی)
	Arabic language -- Study and teaching (Higher)
شناسه افزوده	پاشایی، محمدرضا، ۱۳۵۷ -
شناسه افزوده	دانشگاه فرهنگیان. انتشارات
رده بندی کنگره	۶۲۰۳۲J
رده بندی دیویی	۴۹۲/۷۵۰۷
شماره کتابشناسی ملی	۸۶۵۷۹۶۱
اطلاعات رکورد	فیبا
کتابشناسی	

قواعد صرف عربی

(رشته آموزش زبان و ادبیات فارسی)

مؤلفان: هدایت الله تقی زاده و محمدرضا پاشایی

طراح جلد: ستاره مشایخی

صفحه آرا: ستاره مشایخی

سال و نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۵۰-۱-۸۴

قیمت: ۶۰۰۰۰۰ ریال

صحافی و چاپ: احرار مبین

تمامی حقوق مربوط به انتشار این اثر محفوظ و نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

نشانی:

تهران، شهرک قدس، خیابان شهید فرحزادی، خیابان تربیت معلم، دانشگاه فرهنگیان،

کد پستی ۱۹۳۹۶۱۴۴۶۴

نشانی پایگاه اینترنتی دانشگاه: <http://cfu.ac.ir>

تلفن: ۸۷۷۵۱۲۶۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۷
فصل اول: تعاریف و کلیات	
کلیات	۱۱
تمرین کاربردی	۱۷
تعریف و جایگاه علم صرف	۱۸
اقسام کلمه	۲۰
تمرین کاربردی	۲۵
فصل دوم: فعل و انواع آن	
انواع فعل (۱) بر اساس زمان	۳۱
تمرین کاربردی	۳۹
انواع فعل (۲) (فعل امر و انواع آن)	۴۱
تمرین کاربردی	۴۴
فعل ثلاثی مجرد و مزید	۴۷
تمرین کاربردی	۵۲
رباعی مجرد و رباعی مزید	۵۴
تمرین کاربردی	۵۶
فعل لازم و فعل متعدی	۵۹

۶۱	فعل متعدی از نظر تعداد مفعول
۶۳	تمرین کاربردی
۶۶	فعل معلوم و فعل مجهول
۶۶	مجهول نمودن جملات عربی
۶۸	تمرین کاربردی
۷۳	فعل صحیح و انواع آن
۷۳	انواع فعل صحیح
۷۶	تمرین کاربردی
۷۷	فعل معتل (۱) و انواع آن (مثال، اجوف)
۷۷	انواع فعل معتل
۸۱	فعل معتل (۲) و انواع آن (ناقص، لفیف و انواع لفیف)
۸۸	تمرین کاربردی
۹۰	فعل معرب و مبنی
۹۲	تمرین کاربردی
۹۴	فعل جامد (غیرمتصرف) و متصرف
۹۶	تمرین کاربردی
۹۹	اسم فعل و اسم صوت
۱۰۵	تمرین کاربردی
۱۰۷	افعال مدح و ذم
۱۰۹	ملحق به "نِعَمْ، بَشَسْ"
۱۱۰	تمرین کاربردی
۱۱۳	افعال تعجب
۱۱۴	ترکیب نحوی برخی از جملات در باب تعجب
۱۱۶	تمرین کاربردی
۱۱۸	تمرین دوره‌های فصل (تحلیلی صرفی انواع فعل)

فصل سوم: اسم و انواع آن

۱۲۷.....	اسم مفرد، مثنی و انواع جمع
۱۲۹.....	جمع و انواع آن
۱۳۳.....	تمرین کاربردی
۱۳۶.....	اسم مذکر و اسم مؤنث
۱۳۹.....	تمرین کاربردی
۱۴۲.....	جامد و مشتق و انواع مشتقات
۱۴۹.....	تمرین کاربردی
۱۵۴.....	معرفه و نکره و انواع معارف
۱۶۱.....	تمرین کاربردی
۱۶۵.....	اسم موصول و انواع آن، صیغه موصول و عائد صله
۱۶۹.....	تمرین کاربردی
۱۷۲.....	اسم مقصور، منقوص، ممدود و صلیح آن
۱۷۴.....	تمرین کاربردی
۱۷۶.....	اسم منصرف و غیر منصرف
۱۷۸.....	تمرین کاربردی
۱۸۰.....	اسم نسبت یا منسوب
۱۸۲.....	تمرین کاربردی
۱۸۴.....	اسم تصغیر (مصغر)
۱۸۶.....	تمرین کاربردی
۱۸۸.....	اسم معرب و مبنی و انواع بنای اسم
۱۹۲.....	تمرین کاربردی
۱۹۶.....	مصدر و انواع آن
۲۰۰.....	تمرین کاربردی
۲۰۱.....	تمرین دوره‌ای فصل (تحلیلی صرفی انواع اسم)

مقدمه

سبحانه قد بریء کلامه من لفظ و حرف، و تقدست اسماءه، و جلّت صفاته، و كانت أفعاله عیون الحکمة، و صلاةً و سلاماً علی النبی الأُمّی، أفصح من نطق بالضاد: محمد عبده و رسوله، و علی آله و إخوانه من الرسل و الأنبیاء، مصابیح الهدی، و أعلام النجاة و من نحا نحوهم و إقتدی بهداهم.

زبان عربی، از آن نظر که زبان قرآن و اسلام است، برای ما ایرانیان ارزش و اعتبار ویژه‌ای دارد. افزون بر اینکه احادیث، روایات و بسیاری از کتاب‌های معتبر دینی ما به این زبان است. زبان قرآن یکی از نهادهای فرهنگی ما ایرانیان است، و وظیفه ما یادگیری این زبان و تلاش در جهت استفاده مستقیم از عبارات و متونی است که به این زبان نازل شده و نگارش یافته است؛ بنابراین آموزش زبان عربی نه به عنوان یک زبان بیگانه، بلکه به عنوان زبان فرهنگ و دین و آیین ما اجتناب‌ناپذیر است.

علم صرف مقدمات لازم را برای درک و فهم دقیق ساختار و معانی کلمات و نهایتاً زیبایی‌های متون دینی از جمله قرآن کریم و نیز شاهکارهای ادب فارسی و عربی به ویژه عبارات، جملات و ابیات عربی یا ملمع در اشعار فارسی فراهم می‌کند. آموزش این درس کمک می‌کند، تا دانشجو در فرایند آموزش و فهم متن، توانمندی‌های لازم را به دست آورد. از آنجا که این کتاب می‌تواند قدم مناسبی در حل مشکل کلمه‌سازی و کلمه‌شناسی بردارد تدوین این کتاب نیز ضروری به نظر می‌رسد.

کتاب حاضر که دربرگیرنده مفاهیم و قواعد متون عرب است برای دانشجویان رشته آموزش زبان و ادبیات فارسی در مقطع کارشناسی، به عنوان منبع اصلی درس «قواعد صرف عربی» به ارزش ۲ واحد درسی نظری در ۱۶ جلسه به میزان ۳۲ ساعت نظری، تدوین شده است و در حجم و محتوا با تعداد واحد درسی منطبق است. هر درس به گونه‌ای طراحی گردیده است که در یک جلسه یک ساعت و سی دقیقه قابل انتقال باشد.

در پایان این یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:

۱- کلمه و انواع آن را در زبان عربی به عنوان اجزای تشکیل دهنده جمله بشناسد.

۲- صحت کاربرد عناصر صرفی متن را ارزیابی کند.

۳- در متن، عناصر صرفی را به درستی به کار برد.